

Uchwała z dnia 29 listopada 2005 r., III CZP 107/05

Sędzia SN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący)

Sędzia SN Elżbieta Skowrońska-Bocian

Sędzia SN Marek Sychowicz (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa "N.B.P." S.A. w G. przeciwko Kazimierzowi K., Grzegorzowi K. i Beacie M. o zapłatę, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 29 listopada 2005 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku postanowieniem z dnia 9 września 2005 r.:

"Czy dokonanie przez poręczyciela wekslowego zastrzeżenia o ograniczeniu czasowym poręczenia wekslowego wywiera w świetle treści art. 30 prawa wekslowego skutek w postaci nieważności poręczenia, czy tylko powoduje bezskuteczność samego zastrzeżenia?"

podjął uchwałę:

Zastrzeżenie, że poręczenie wekslowe jest ograniczone terminem końcowym, jest bezskuteczne; nie powoduje ono nieważności tego poręczenia.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 30 grudnia 2004 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku utrzymał w mocy nakaz zapłaty nakazujący pozwanym – poręczycielom wekslowym solidarne zapłacenie na rzecz powoda sumy wekslowej z odsetkami ustawowymi i kosztami procesu. Sąd Okręgowy nie podzielił zarzutu pozwanych, że poręczenie, które opatrzone zostało klauzulą „poręczam do 12 miesięcy”, jako poręczenie ograniczone terminem, jest nieskuteczne. Rozpatrując apelację pozwanych od wymienionego wyroku Sąd Apelacyjny w Gdańsku powziął poważne wątpliwości,

które ujął w przytoczonym na wstępie zagadnieniu prawnym i na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. przedstawił je Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W piśmiennictwie utrzymuje się zgodnie, że poręczenie wekslowe nie może być ograniczone do pewnego czasu (terminu, daty) i pogląd ten, mimo iż zakaz taki nie został wyraźnie sformułowany w ustawie, jest trafny. Wynika on z wykładni *a contrario* art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. Nr 37, poz. 282 – dalej: "Pr.weksl."), który przewiduje jedynie możliwość ograniczenia poręczenia do części sumy wekslowej. Wykładnia taka nie prowadzi do pewnych konkluzji, przemawia za nią jednak również wzgląd na właściwość poręczenia wekslowego, ograniczającą swobodę stron w ukształtowaniu jego treści (art. 353¹ k.c.), w założeniu ustawodawcy poręczenie wekslowe jest bowiem zobowiązaniem o bardzo surowym charakterze i służy umocnieniu zobowiązania wekslowego. Dopuszczenie możliwości ograniczenia odpowiedzialności poręczyciela terminem końcowym czyniłoby z poręczenia wekslowego zabezpieczenie częstokroć iluzoryczne; z chwilą nadejścia oznaczonego terminu zobowiązanie poręczyciela wygasłoby. Mając w perspektywie wygaśnięcia zobowiązania, poręczyciel nie miałby żadnego interesu w dobrowolnym jego wykonaniu, przeciwnie, byłby zwykle zainteresowany w przedłużaniu postępowania sądowego i egzekucyjnego. Z chwilą wygaśnięcia zobowiązania pierwotnego wygasłyby również roszczenia z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania.

Skutki ograniczenia poręczenia wekslowego terminem końcowym są natomiast oceniane różnie. Zdaniem większości autorów, zastrzeżenie poręczyciela, że odpowiada tylko do oznaczonego terminu, należy uznać za bezskuteczne. Wyrażony też został pogląd, że poręczenie z zastrzeżeniem, iż poręczyciel odpowiada do określonej daty, jest nieskuteczne. Żadne z tych stanowisk nie zostało jednakże bliżej uzasadnione, nie były one też przedmiotem rozważań w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego.

Pogląd, że niemożność zastrzeżenia, które ogranicza poręczenie wekslowe terminem końcowym, powoduje nieważność takiego zastrzeżenia, czyniąc je nieskutecznym, nie powinien budzić wątpliwości. Powstaje jednak pytanie, czy nieważność ta rozciąga się na całe poręczenie.

Prawo wekslowe kwestii tej bezpośrednio nie rozstrzyga, nie wyłącza ono jednak stosowania do weksla – jeżeli nie sprzeciwia się to właściwości zobowiązania wekslowego – ogólnych reguł prawa cywilnego dotyczących wykładni czynności prawnych. Zgodnie z art. 58 § 3 k.c., jeżeli nieważnością dotknięta jest tylko część czynności prawnej, czynność pozostaje w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności wynika, iż bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby dokonana. Tak w doktrynie, jak i w judykaturze (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 1995 r., III CZP 66/95, OSNC 1995, nr 12, poz. 168) istnieje zgoda co do tego, że ze względu na obiegową funkcję weksla i związaną z nim potrzebę ochrony bezpieczeństwa obrotu, jak również ze względu na formalizm zobowiązania wekslowego, wykładnia wekslowych oświadczeń woli nie może wykraczać poza treść samego dokumentu, a w szczególności nie może odwoływać się do rzeczywistej woli osób zaciągających zobowiązanie wekslowe. Dokonana zgodnie z tymi zasadami wykładnia zawartego w treści weksla oświadczenia o ograniczeniu czasowym poręczenia nie jest wystarczająca do przyjęcia, że bez takiego oświadczenia poręczenie nie byłoby udzielone. Prowadzi to do wniosku, że zgodnie z regułą przewidzianą w art. 58 § 3 k.c., nieważność wymienionego oświadczenia nie powoduje nieważności samego poręczenia.

Zgodnie z art. 94 k.c., warunek niemożliwy, jak również warunek przeciwny ustawie lub zasadom współżycia społecznego pociąga za sobą nieważność czynności prawnej, gdy jest zawieszający; uważa się za nie zastrzeżony, gdy jest rozwiązujący. Wobec tego, że w myśl art. 116 § 2 k.c., jeżeli skutki czynności prawnej mają ustać w oznaczonym terminie, stosuje się odpowiednio przepisy o warunku rozwiązującym, zastrzeżenie przeciwnego ustawie terminu końcowego w ramach czynności prawnej powoduje, że termin ten uważa się za niezastrzeżony. Zasada ta nie sprzeciwia się właściwości zobowiązania wekslowego, można więc przyjąć, że ma ona zastosowanie do oceny skutków niedopuszczalnego zastrzeżenia terminu końcowego w ramach poręczenia wekslowego.

Za poglądem, że zastrzeżenie ograniczające terminem końcowym poręczenie wekslowe nie powoduje nieważności poręczenia, przemawiają również pośrednio przepisy Prawa wekslowego. Wskazują one, że ze względu na charakter zobowiązania wekslowego, ich celem jest dążenie do utrzymania ważności tego zobowiązania, nawet jeżeli jego kształt nie odpowiada rzeczywistej woli podmiotu

zaciągającego to zobowiązanie. Zgodnie z art. 9 ust. 2 Pr.weksl., w sytuacji, w której wystawca zwolnił się od odpowiedzialności za zapłatę weksla, zastrzeżenie takie uważa się za nienapisane. W myśl art. 12 ust. 1 Pr.weksl., indos powinien być bezwarunkowy, a warunki, od których uzależniono indos, uważa się za nienapisane. Odnosi się to niewątpliwie także – na zasadzie analogii – do indosu opatrzonego terminem. Wskazówka wynikająca z powołanych regulacji jest tym bardziej istotna, że – na co w literaturze zwraca się uwagę – poręczenie wekslowe wykazuje w zakresie związanej z nim odpowiedzialności za zobowiązanie wekslowe daleko idące podobieństwo do indosu, a rozróżnienie obu instytucji może niekiedy nastroczać trudności.

Z przytoczonych względów podjęto uchwałę, jak wyżej.